

RESUMEN-CONCLUSIÓNS

XORNADA MATERNIDADE SUBROGADA: Reflexión sobre a perspectiva dos dereitos humanos de mulleres e menores.

28 de xaneiro de 2017

ÍNDICE

PRESENTACIÓN E INTRODUCCIÓN

ASPECTOS DESTACADOS DA XORNADA

- 1. Normativa**
- 2. Formulación feminista**
  - a. Maternidade**
  - b. Invisibilización e explotación do corpo das mulleres.**
  - c. Desexo como un dereito**
  - d. Un negocio moi lucrativo**
- 3. Proposición de lei sobre xestación subrogada**

O DEBATE

APUNTAMENTOS DE PECHE

PRESENTACIÓN E INTRODUCCIÓN

O 28 de xaneiro de 2017, a Rede Galega polo Igualdade, animadas pola campaña que nestes momentos os partidos políticos neoliberais comezan a desprezar a favor da maternidade por xestación subrogada e que xa puxeron sobre a mesa cara á súa legalización no noso país, celebramos en Poio, Pontevedra, unha xornada para analizar este tema de gran transcendencia para as mulleres.

O obxectivo da xornada foi ampliar o coñecemento sobre esta situación e convidar á reflexión sobre a maternidade subrogada desde a perspectiva dos dereitos humanos de mulleres e menores. Á vez dentro do marco dos dereitos sexuais e reprodutivos das mulleres e desde un punto de vista feminista que parte de que todas as mulleres deben ter os mesmos dereitos independentemente de onde vivan.

Desde a pregunta inicial, ata que punto unha muller pode soportar co embarazo e parto da filla ou do fillo que legalmente vai ser doutras persoas? analizáronse cuestións como as distintas normativas de varios países, que elementos poden estar a determinar a decisión das persoas subrogadoras e das nais xestantes ou o crecente negocio que se move ao redor deste tema.

A esta xornada, moderada pola activista feminista e presidenta de REGAI, Carmen Cajide Hervés, foron convidadas como relatoras Ángeles Álvarez Álvarez, activista feminista e integrante da Plataforma “Non somos vasijas”, e Marta Giráldez Barral, avogada feminista e integrante de REGAI. No debate posterior participaron representantes de diferentes asociacións e persoas a nivel individual.

As conclusións da Xornada estiveron a cargo da vicepresidenta da REGAI, Purificación Leal Docampo.

ASPECTOS DESTACADOS DA XORNADA

1. Normativa

A única normativa que temos é a normativa europea: O Comité de Asuntos Sociales de la Asamblea Parlamentaria del Consejo de Europa reúne en novembro do 2015 para abordar a maternidade subrogada non lucrativa, e tras moita discusión non se chega a ningún acordo, pero ante as presións de distintas asociacións que si o pedían, en marzo do 2016 volve reunirse sen chegar, de novo, a ningunha conclusión.

En España a única lei que fala de maternidade subrogada é a Lei de Técnicas Humanas de Reprodución Asistida, que di “será nulo de pleno dereito o contrato que conveña a xestación con ou sen prezo a cargo dunha muller que renuncia a filiación a favor dun

terceiro”. É a primeira vez que o prohíbe, pero a partir de aquí a evolución normativa foi constante durante os últimos anos. Exemplo diso é que a Dirección Xeral de Rexistros e Notariado do 2009 inscribía a dous nenos de California, facendo valer o Estado Rexistral do Estado de onde provén o documento; a polémica suscitada fai que en 2010 este organismo regule que xunto coa inscrición achegasen unha resolución xudicial do país de orixe de onde naceron a nena ou o neno, que determine a filiación dos seus pai e nai e que en ningún caso figurase o nome da xestante. As contradicións no ordenamento xurídico sobre este tema son continuas; por unha banda temos unha lei que prohíbe a maternidade subrogada e logo outra que ordena inscribir a bebés que nazan no estranxeiro a través deste método, do mesmo xeito que temos resolucións xudiciais que veñen estimar prestacións por paternidade e maternidade a persoas que inscriben no Rexistro Civil ás súas fillas e fillos froito do ventre de alugueiro. Unha sentenza recente do Tribunal Supremo recoñécelle o dereito ás prestacións da Seguridade Social; neste caso o Supremo está a substituír de facto a labor do lexislador (temos xuíces que están a tomar decisións contrarias á lei española, están a legislar pola porta de atrás)

Un estudo levado a cabo no Parlamento Europeo, co obxectivo de considerar a competencia potencial da Unión Europea sobre este ámbito, tampouco chega a ningunha conclusión. O estudo pouco máis fai que analizar a lexislación de cada país membro e a nivel internacional, atopándose que na gran maioría dos países está totalmente prohibida, como en España. Outros, os menos, onde se permite e algúns só cando a maternidade subrogada é altruísta.

2. Formulación feminista

O movemento feminista, en xeral, está en contra de calquera tipo de explotación do corpo das mulleres, sexa con interese sexual ou reprodutivo. Existen, con todo, unha minoría de mulleres pertencentes a correntes feministas que están instaladas noutra posición, do mesmo xeito que sucede co tema da prostitución, defendendo a liberdade e o pleno exercicio do dereito das mulleres a utilizar o seu corpo; sen ter en conta que esa suposta liberdade pode estar condicionada por unha serie de factores limitantes, tales como situacións de pobreza, exclusión social, sometemento, carencia de autonomía etc.

A formulación filosófica feminista pode atoparse resumido no manifesto elaborado por académicas e colgado na web de nosomosvasijas.eu

a. Maternidade

A historia do patriarcado, é unha historia de heteropatriarcado, ligada ao control da sexualidade e as capacidades reprodutivas das mulleres, que reporta tres beneficios ao home:

1. Garante o pracer sexual dos homes dándolle dereitos sobre o pracer das mulleres.
2. Dá acceso á titularidade sobre dereitos de filiación sobre os fillos e fillas. Lembremos que ata fai pouco a patria potestade non era das mulleres que os parían senón dos seus maridos (esta batalla e éxito do recoñecemento da patria potestade das mulleres débese ao feminismo)
3. Garante o coidado do grupo: o coidado persoal e da prole.

Diciános Vitoria Sau que no patriarcado a maternidade maniféstase de dúas formas. Como un exercicio de servidume “voluntaria” onde a nai está ao servizo da sociedade de pais, é dicir, a muller-nai límtase a achegar ao home o que lle falta, a capacidade biolóxica da xestación e o alumeamento e non ten outra posibilidade que criar-educar á filla ou fillo segundo as normas do patriarcado. É unha forma de escravitude ou “coacción”, referíndose a aquela maternidade que non atende o desexo da muller de ser nai. Na maternidade subrogada temos que ter en conta que o único desexo que se satisfai é o das persoas contratantes. Trátase de antepoñer o desexo de ter descendencia propia, incluso saltándose a lei, onde a que xesta e pare non ten valor. Lembremos que esta non é unha práctica nova, a usurpación de fillos e fillas a mulleres que xestaron e pariron é tan antiga como a historia da humanidade, por non mencionar a etapa da Ditadura española, só que agora temos técnicas que permiten controlar o proceso desde o inicio e mesmo incorporar material biolóxico de quen contrata ese proceso, o que se complica en termos legais.

Para ter fillos ou fillas son necesarias tres pasos: concibir, xestar e parir. A muller participa dos tres pasos, o home só dun, de concibir. A capacidade de xestación e de alumeamento é exclusiva da muller. As novas realidades tecnolóxicas e científicas permiten desligar a relación sexual da achega xenética e fecundación, é dicir, a posibilidade de concibir fora do ventre da muller, pero non o de xestar ou proceso no que unhas células se desenvolven como embrión e feto, e durante o cal se transfiren células fetais e ADN libre entre a nai e o feto (diso non se fala). Por tanto, neste momento non pode darse a reprodución sen o concurso dunha muller (e aínda que se dese o caso, sairía máis barato contratar a unha muller para a xestación subrogada que levar o proceso en tanques crioxénico). Por tanto en maternidade por xestación subrogada estamos a falar dun proceso cortado en anacos, onde a parte contratante pon en cuestión os dereitos de filiación que outorga a maternidade ou o parto, ata agora incuestionables. A maternidade subrogada é un método que, segundo a Organización Mundial da Saúde (OMS), implica que unha muller leve adiante un embarazo acordando previamente con outras persoas que pagan as que logo estará obrigada a entregarlles o/a bebé.

Existen dúas formas de xestación subrogada: a tradicional, que é cando a nai xestante é inseminada artificialmente, usando o seu propio óvulo o que a converte na nai biolóxica; e a xestacional, que ocorre cando a persoa ou persoas que se quedarán co/a bebé provén o óvulo xa fertilizado in vitro e que será implantado na nai substituta. (<http://www.excelsior.com.mx/global/2015/03/28/1015958>)

Nos últimos anos tentouse cortar en anacos o máximo posible o proceso para eludir posibles reclamacións en materia de filiación da muller xestante, así, nalgúns estados de USA queda totalmente prohibido que a achega do material xenético o faga a mesma persoa que vai ser nai xestante.

b. Invisibilización e explotación do corpo das mulleres.

A gratuidade e altruísmo dunha das partes do corpo constitúe un dos protocolos básicos da bioética europea; o corpo humano así como as súas partes non deben ser como tales fontes de lucro (Grupo de Ética e Boa Práctica da Sociedade Española de Fertilidade). Alarma, sen embargo, a cantidade de axencias e clínicas que se publicitan ofrecendo estes servizos por internet. Trátase dun comercio patriarcal das prestacións que só poden ofrecer aqueles corpos que teñen un útero e estes son corpos de mulleres. Estas axencias teñen en común que utilizan sempre unha terminoloxía que trata de borrar a pegada da relación contractual. Aparece un neolinguaxe, subversivo, perverso, que evita utilizar o termo “ventre de aluguer”, incluso o de “maternidade subrogada”. Mentres ventre de aluguer pon en evidencia dúas cousas, que existe un corpo e unha relación comercial, o novo termo de “xestación por substitución” implica facer invisible á muller xestante, estamos só ante o proceso, coma se fose levado a cabo nun tanque crioxénico. Para quen promove estas prácticas, clientes e clínicas, eludir a terminoloxía específica de “muller obxecto de contrato” é importante, eles recoñéceno: “os ventres e as nais non se alugan, estaríamos nun comercio ilícito”. Tamén o din nas páxinas que ofrecen estes servizos “non utilicemos a palabra ventre de aluguer”. E queren facernos crer, onde hai unha mera transacción comercial, que existe un **altruísmo** innato nas mulleres, como unha virtude feminina pola cal unha muller pon o seu corpo ao servizo dos demais,

Sobreestimulación ovárica. No proceso de xestación de ventres de aluguer, o óvulo é froito dunha primeira muller, que unha vez fertilizado é implantado no útero dunha 2ª muller, a xestante, mediante as técnicas de transferencia de embrións. Isto implica a estimulación ovárica, tanto da muller doante, para ter gran cantidade de óvulos xa que normalmente é un ao mes, como da que cede ou aluga o ventre, para facilitar a implantación do cigoto. Ao igual, ás universitarias deste país convídaselles con carteis DOA VIDA, por todos os campus universitarios, á doazón de óvulos. España nestes momentos, é o maior provedor de material xenético; a lei permite ata 8 veces doar

óvulos. Isto supón unha sobrestimulación ovárica, porque as clínicas necesitan extraer máis dun óvulo de cada vez para obter maiores beneficios sen informar dos efectos secundarios que produce esa estimulación ovárica. Mentres a doazón de seme non ten efectos secundarios, os efectos secundarios da estimulación ovárica poden ir de leves a graves, desde sofocos, dor de cabeza, cambios de humor, insomnio, sequidade vaxinal, coito doloroso, perda de masa ósea, náuseas, vómitos, conxestión nasal, aumento rápido de peso, coágulos de sangue, insuficiencia renal, acumulación grave de líquidos en abdome e peito etc. Disto non se fala, como tampouco se fala dos aspectos emocionais da muller xestante durante este proceso, que seguro, en maior ou menor medida, vincúlase emocionalmente e terá que recolocar a perda despois de parir e entregar a ese bebé.

c) **Desexo como un dereito**

A batalla conceptual está ligada á redefinición do que é paternidade e maternidade. Clientes e almacenistas de aluguer de ventres tratan de romper a vinculación de paternidade e maternidade do feito biolóxico, creando un concepto non ligado á achega de material xenético, nin ao proceso de xestación, nin tan sequera ao alumeamento, senón a unha cuestión volitiva (houbo casos nos que nin sequera achegaba o material xenético). Utilizan o concepto “intencionais” para definir aquelas persoas que tiveron a vontade de iniciar un proceso. O concepto de pai ou nai intencional vén a definir que o dereito de filiación dese menor desvincúlase por completo da achega do material xenético e da xestación. Os pais intencionais sométense ao comercio para poder satisfacer o seu desexo. Pretenden colocar o desexo como dereito, situando ao nivel dunha necesidade.

E mentres ser pai ou nai non é imprescindible para subsistir como persoa, os almacenistas de ventres de aluguer estimulan por centos, a miles de persoas para que ese desexo o vivan como unha necesidade vital, saltando todo límite ético e aínda que implique recrutamentos masivos de mulleres para satisfacer esa demanda (está a producirse en moitos países)

Para que a paternidade poida ser a manifestación dun desexo, dunha intención, ou o resultado dunha decisión intelectual pero que esta desvinculado dunha relación sexual, é preciso contar coa concorrencia de Técnicas Biomédicas que substitúan aos procesos naturais de fecundación e de corpos dispoñibles para xestar o fecundado. Necesítase unha cantidade inxente de recursos económicos para facer fronte a todo o proceso.

En España, a lei considera nulo de pleno dereito o contrato polo que se conveña a xestación, con ou sen prezo, a cargo dunha muller que renuncia á filiación materna a

favor dunha persoa contratante ou terceira. A lei española estimula a que o menor nado por ventre de aluguer estea determinada polo parto. A nai é a que pare. A lei acóllese ao principio do dereito romano “mater semper certa est”. Coa actual Lei, cando unha nai renuncia ao seu ou á súa bebé, só o Estado pode encargarse de dalo en adopción, respectando os dereitos do menor. Unha nai non pode doalo, cedelo, vendelo ou dalo en adopción sen intermediación e control do Estado. O Estado é o encargado de protexer os dereitos e cumprir a vontade do lexislador que é impedir calquera tipo de comercio ou tráfico de menores. En España está prohibida a maternidade por xestación subrogada, polo tanto, como pode dicir o Sr. Maroto, vicesecretario de Acción Sectorial do PP, que en España se rexistraron este ano máis bebés por ventres de aluguer que por adopcións internacionais?. De ser así o goberno estaría potenciando o incumprimento da normativa en materia de maternidade por xestación subrogada, alentando o rexistro de nenos e nenas procedentes doutros países, como unha forma de evadir a citada normativa.

d. Un negocio moi lucrativo

Na maioría dos países os ventres de aluguer están prohibidos

En España é nulo de pleno dereito pero permite a filiación. A pesar de ser unha práctica prohibida existen varias axencias e entidades intermediarias: “sincigüeña”, “subrogalia”, “sonnuestroshijos” Como curiosidade destacamos unha destas axencias intermediarias onde os prezos van desde 34.700€ a 50.500€; os paquetes poden incluír ata 5 intentos de que a muller xestante poida quedar embarazada e o reembolso do 50% se eses cinco intentos son errados; 2.500€ extras por lexitimización de dereitos paternais e 17.500€ no caso de que un dos portadores de material xenético sexa seropositivo. En España, algúns partidos expoñen unha lexislación estrita, limitada a casos excepcionais para evitar a comercialización, pero isto suporía o acceso a países como a India, Ucraína ou Grecia, porque temos a porta aberta do Rexistro, como xa está a suceder con Inglaterra.

Recentemente foi realizada en Madrid a “*Feria Surrofair*”, *una feira de ventres de alugueiro* e está prevista a próxima os días 6 e 7 de Maio do 2017 en Barcelona; cuxo obxectivo é a estimulación comercial con finalidade de lucro dun número importante de clínicas e axencias que comercian con ventres en países onde a práctica ten diferentes graos de legalidade.

Grecia e Ucraína son os úteros de Europa. En Grecia os pais e nais de intención debían ter a cidadanía grega ou balcánica. No 2014, coa crise, cámbiase a lexislación e permiten que esta práctica se abra ao resto de Europa. O prezo base de Grecia é de 70.000€. A lexislación grega reconece a subrogación altruísta pero permite compensar ás mulleres xestantes polas molestias ocasionadas (10.000€-12.000€ é o donativo).

Persoas intermediadoras en colaboración cunha clínica grega din ter moitas mulleres interesadas en ofrecerse “altruistamente”. É a clínica quen elixe á muller xestante. Solicítase ao tribunal grego a conformidade para que esa muller sexa a xestante e deben mostrar ante o/a xuíz que ambas as partes reúnen os requisitos esixidos (estar preparadas psicolxicamente, ser menor de 50 anos a nai intencional, se está casada o marido ten que dar consentimento mediante sinatura do acordo, a nai substituta debe estar sá e mentalmente en forma, e non pode achegar óvulo). Non se permite traslado de material xenético transfronteirizo, teñen que ir pais e nais intencionais e nunca se permite a achega do óvulo da xestante. Durante o embarazo a muller intencional debe inscribirse no Consulado español como residente vacacional en Grecia e viaxar durante eses meses varias veces ao país para simular que efectivamente o é. Tras o parto aconséllase inscribir o/a bebé no rexistro grego como parido pola muller española. O pago á xestante non se fai ata que o/a bebé estea inscrito a nome da familia española (presiónase á xestante para que faga a entrega). No Rexistro Grego consta como bebé nado por unha muller española.

En **Ucraina é legal**. (recoméndase ver vídeo “ventres de aluguer” en Punto de Mira A3Media). Admiten só parellas heterosexuais, e o home debe achegar o seu propio esperma para poder reclamar despois a paternidade. Na súa normativa a ou o/a bebé é filla ou fillo do pai español e da nai ucraína; será en España onde se inicie o proceso de adopción por parte da nai española. Como exemplo, podemos atoparnos con precios desde 35.000€ a 50.000€, paquete económico ou VIP. A xestante é elixida pola axencia ucraína. Non é necesario viaxar durante o proceso. Compensacións á muller xestante: 500€ ao comezo, 400€ ao mes durante o embarazo e 1.500€ unha vez o/a bebé acudiu ao Consulado español ou que teña chegado a España (presión á muller xestante a seguir instrucións). Esta axencia di que é a que mellor paga ás mulleres xestantes, e que eran mulleres normais, que noutras axencias podían utilizar prostitutas. Algunhas axencias ofrecen número ilimitado de intentos de embarazo.

India: recoméndase ver reportaxe de nosomosvasijas sobre granxas de mulleres. Está permitida a maternidade subrogada excepto para persoas solteiras, homosexuais e países onde estea prohibida. Aquí 10 mulleres comparten unha habitación, onde poden recibir visitas dos seus maridos pero non manter relacións sexuais, estas están prohibidas dende o inicio do proceso (9 meses). Aquí se lles controla a alimentación, dáselles apoio psicolóxico centrado na desvinculación emocional co feto que están a xestar.

Australia permíteo de xeito altruísta nalgunha parte do seu territorio. **Canadá** permite só altruístas, non reconece acordos de subrogación por ser comerciais. En **USA** só son legais nalgún estado (Algunhas axencias que están na internet ofrecen un catálogo para

elixir á nai xestante). **Federación Rusa** permite a subrogación comercial. En **Finlandia** é ilegal Dende 2007. Francia prohibida desde 1991. **Xeorxia** permitida

En **Francia e Alemaña** é ilegal. En Francia desde 1994 ningún acordo de subrogación é legal. Non rexistra como nados aos bebés froito desta práctica e non incentiva isto noutros lugares para evitar a explotación do corpo das mulleres noutros países. Francia foi a primeira en promover mobilizacións internacionais para desincentivar esta práctica noutros países. Unha Declaración do Parlamento Europeo do 2011, solicítaselle aos Estados membros “que recoñezan o serio problema da subrogación, que constitúe unha explotación do corpo feminino e os seus órganos reprodutivos” ademais salientaba que “ as mulleres e os/as bebés están suxeitos ás mesmas formas de explotación, e que ambos poden ser vistos como mercadorías no mercado reprodutivo internacional, e que estes acordos reprodutivos como a subrogación aumentan o tráfico de mulleres e nenos e nenas e as adopcións ilegais a través das fronteiras internacionais”. En Alemaña o Estado aos bebés nados por maternidade subrogada ponlles en lista de adopcións.

Recoméndase ver O Confidencial, os artigos sobre a axencia Subrogalía, “Un imperio empresarial, non é de Didac Sánchez senón do pederasta do Raval” Traballan fundamentalmente con México para parellas heterosexuais porque non está permitido ás homosexuais, estas van a USA. Xa puxeron varias denuncias ao Confidencial e a nosotrasnosomasvasijas.

3. Proposición de lei sobre xestación subrogada

Presentada por “asociación por la xestación subrogada en España”. O texto remitido aos grupos parlamentarios e que fundamentalmente fixo seu Ciudadáns, di: “a presente lei ten por obxectivo regular a xestación subrogada e garantir os dereitos de todas as persoas que interveñen no proceso e de forma especial do menores froito desa Técnica por Reprodución Asistida. A finalidade desa iniciativa é facilitar a accesibilidade á xestación subrogada, acceso que ata agora estaba reservado ás persoas máis podentes. Entre as medidas coactivas atópase “se a muller xestante por subrogación acóllese ao IVE por causa previstas no artigo 14 da Lei Orgánica 2/2010, 3 de marzo, deberá devolver calquera cantidade de diñeiro que recibise dos proxenitores subrogantes e indemnizarlles por danos e prexuízos causados”. (Se embargo a lei inglesa nestes momentos permite á muller xestante, un período posparto para tomar a decisión si se quere quedar co/a bebé ou non). A muller cando asina ese contrato perde un dereito que lle reconece a lei como é poder abortar se quere ata a 14 semana. Por tanto é un contrato coactivo. (Recoméndase ver a web de nosomasvasijas onde se recollen casos como o de pais que querían abortar por unha síndrome de Down e a muller xestante non quería)

O DEBATE

O debate resultou enriquecedor polas diversas achegas das persoas asistentes:

Participaron persoas de diferentes ámbitos profesionais: xurídico, bioética, xinecoloxía, medicina familiar, enfermería, igualdade, violencia de xénero, sexoloxía, periodismo, ...

Do ámbito político: concelleiras e deputadas.

Do tecido asociativo:

Asociacións feministas: Rede Galega pola Igualdade (REGAI), Colectivo Feminista Pontevedra (CFP), Asociación Teenses pola Igualdade, Sociedade Galega de Sexoloxía (SOGASEX), Asociación profesional de axentes de igualdade de oportunidades galega (APAIOGA), Asociación de Progresistas de Poio.

Outras: Xuventudes Socialistas de Galicia e Asociación por la Gestación Subrogada en España.

APUNTAMENTOS DE PECHE:

A excepción das dúas representantes da “Asociación por la Gestación Subrogada en España”, todas as persoas que interviron foi para manifestar o rotundo rexeitamento á practica de ventres de alugueiro (maternidade subrogada, xestación subrogada...).

Na ficha entregada para recollida de datos e observacións todas as persoas asistentes coinciden na necesidade de seguir profundando no tema, cinco delas piden que se conte con ambas posicións (a favor e en contra).

Sexamos conscientes de que o mercado non é bo regulador das relacións humanas.

Que é necesario poñer límites claros e infranqueables e un deles ten que ser o corpo.

Abrir ao mercado aos ventres de alugueiro é sen ningunha dúbida un enorme nicho de negocio e introduce unha gran desigualdade.

Non esquezamos que nos ventres de alugueiro a cuestión clase igual que a de xénero é determinante.

Que na práctica é unha cuestión de explotación das mulleres pobres. O concepto de pobreza é relativo. Non é igual nun país que noutro. Mellor utilicemos o concepto de necesidade.

Que a libre regulación de Ventres de Alugueiro xera paraísos reprodutivos en lugares onde hai necesidade ou extrema vulnerabilidade da muller.

Desde REGAI partimos de que esta non é a axenda feminista, que é a axenda que nos está impondo o neoliberalismo para distraernos doutros temas máis importantes neste momento como é a precariedade laboral que está a abocar á pobreza a moitas mulleres do noso país ou a violencia de xénero que cada vez cobra máis vítimas.